

1918-2000

Nascut a la comarca valenciana de la Safor l'any 1918, Francesc Ferrer Pastor no va gaudir els seus primers anys d'una vida fàcil. Son pare havia mort dos mesos abans de la seua naixença, i sa mare va haver de buscar nous mitjans de vida a la ciutat de València. La seua vida laboral va haver d'iniciar-se —com la d'altres adolescents de les classes populars d'aquella època— ben enjorn: als onze anys ja va haver de guanyar-se la vida treballant en una impremta. Així iniciava la seua relació amb el món de la lletra impresa, que no abandonaria al llarg de tota la seua fructífera vida.

L'any 1949 s'incriu en un curs de llengua valenciana per a impressors impartit al Rat Penat, i el segueix amb tant d'aprofitament que a l'any següent ja és ell mateix professor d'aquells cursos iniciats pels mestres Carles Salvador i Josep Giner. La seua tasca docent en aquells cursos es va perllongar per espai de tretze anys i sense dubte fou al Rat Penat on s'inicià com a estudiós de la nostra llengua.

Malgrat que Ferrer Pastor serà conegut gràcies als seus treballs lexicogràfics, durant aquells anys de docència al Rat Penat (1950-1963) realitzà alhora una altra tasca eficaç i poc coneguda del gran públic. Em referisc a la seua labor com a corrector de la major part de llibres publicats per l'editorial valenciana Sicània, que fundà i dirigí l'il·lustre patrici suecà Nicolau Primitiu. Les primeres novel·les valencianes de la postguerra —escrites per autors com ara Beatriu Civera o Maria Ivars— es beneficiaren del seu tacte i del seu bon coneixement del valencià, car no debades Ferrer Pastor havia nascut en una comarca on el valencià es mantenia ben vigorós i genuí, com és la Safor.

També en aquell Rat Penat concebé la que hauria de ser la seua obra fonamental. Aquella centenària institució aglutinava aquells anys de la postguerra tot un grup de poetes, la gran majoria "de circumstància", autors de versos festius i de llibrets explicatius de les populars falles, els quals es queixaven sovint de les dificultats de confegir les rimes. Per aquell temps caigué en les seues mans el *Diccionari de Rims* de Jacme March, de la lectura del qual sorgí el projecte de realitzar un diccionari redactat amb les entrades normals, però ordenat per les vocals accentuades, de forma que podria servir també als poetes.

Començat a imprimir al 1953, l'any 1956 apareixia el darrer fascicle de la seua obra magna, el *Diccionari Valencià ordenat alfabèticament per a servir també com a Diccionari de la Rima* precedit de l'exposició de l'ortografia. El llibre es va imprimir en la impremta de l'Editorial Frederic Doménech, empresa editora del periòdic "Las Provincias", on treballava com a corrector Francesc Ferrer Pastor.

Aquella obra es va beneficiar de dos col·laboradors excepcionals: Josep Giner i Marco, un dels filòlegs valencians més ben preparat de l'època, hi va aportar els seus valuosos coneixements lingüístics; i Nicolau Primitiu hi va aportar un generós ajut econòmic. Però el mèrit i l'autoria principal d'aquesta obra, la més original i valuosa de tota la lexicografia valenciana del segle xx, és sense dubte fruit de la tenacitat, la constància i la laboriositat de Francesc Ferrer Pastor.

El *Diccionari de la Rima* venia a cobrir un buit de la nostra lexicografia. Disposàvem del *Diccionari* de Pompeu Fabra, fonamental per a la llengua literària, i del *Diccionari Català-Valencià-Balear* d'Alcover i Moll, inconclòs encara al 1956 però fonamental com a diccionari totalitari. Però com afirmava Ferrer Pastor en el *Pròleg*: "calia una aportació valenciana que fos com un compendi de les diverses tendències i un intent moderat cap a la recerca del punt dolç i equilibrat que permetés de fer un diccionari pràctic i manual per a l'ús de tots els valencians que escriuen i lligen la nostra llengua i a l'ensem un diccionari d'utilitat general, fins i tot per als versificadors i poetes".

Ferrer Pastor va ser un fervent defensor de la unitat de la llengua parlada a València, a Catalunya i a les Illes Balears, però sempre va defensar el dret dels valencians a qualificar com a valenciana la llengua pròpia. Com afirmava ell mateix en el *Pròleg* a l'esmentada segona edició del *Diccionari de la Rima* (1980): "els nostres bons escriptors, si per naixement són valencians, catalans o mallorquins, pertanyen culturalment a una comunitat superior que és de tots, sense preferències d'ordre denominatiu".

El *Diccionari de la Rima* (1956) havia pres com a base la segona edició (1947) del *Diccionari Pal·las* d'Emili Vallès, completada amb els materials publicats fins llavors del *Diccionari Català-Valencià-Balear* i amb nombroses aportacions valencianes de Ferrer Pastor i de Josep Giner. Entre els materials valencians introduïts en el *Diccionari de la Rima* i absents aleshores en el diccionari de Pompeu Fabra, el professor Emili Casanova (*Saó*, 214, 1998) ha destacat els següents: nous lexemes com ara *acurtar*, *afonar*, *atifell*, *bac*, *empomar*, *llanda*, *rebolicar*, *recialla*; noves accepcions com ara *alçar* 'guardar', *apegar* 'contagiar'; noves variants formals com *aïna* 'eina', *ciprer* 'xiprer', *culdol* 'còdol', *faena* 'feina', *llarguerut* 'llarguerut'; o noves locucions com *ausades* 'certament', *de gaidó* 'de gairell'.

Francesc Ferrer Pastor i Josep Giner s'avançaven així cinquanta anys als nous aires de l'Institut d'Estudis Catalans, que en el seu *Diccionari de la Llengua Catalana* (1995) ha incorporat la major part d'aquelles aportacions valencianes.

Al 1980-1981 Ferrer Pastor va publicar una segona edició del *Diccionari de la Rima*, en la qual incorporava milers de nous vocables i accepcions. Aquestes innovacions provenien principalment del diccionari d'Alcover i Moll, i incorporaven els noms de tots els municipis de llengua catalana, els gentilicis corresponents, així com els principals noms de persona.

Entre l'aparició de la primera (1956) i la segona edició (1980-1981) del seu *Diccionari de la Rima* Ferrer Pastor va fer una tasca important com a autor de nombrosos vocabularis bilingües. Després del *Vocabulari valencià-castellà* (1960) publicà el *Vocabulari castellà-valencià* (1967). Uns anys després (1972) publica tots dos vocabularis plegats, amb alguns canvis poc importants; l'edició definitiva fou la de 1977. Aquest vocabulari bilingüe de Ferrer Pastor ha estat un dels llibres valencians més usat i reeditat sens dubte de tot el segle xx. Mal-

grat una certa tendència a donar prioritat a les solucions lèxiques més pròpies del Principat, cal reconèixer a aquests vocabularis el mèrit d'haver estat els primers que en els temps difícils per a l'idioma oferien bona ajuda als que decidíem llavors mamprendre l'aprenentatge de la nostra llengua.

Al 1985 va publicar el *Diccionari General*, la seua obra més ambiciosa i més original i sens dubte la seua gran obra de maduresa com a lexicògraf. Es pot afirmar que aquest *Diccionari general* era l'aportació valenciana que calia com a complement del diccionari de Pompeu Fabra. Basat principalment en l'obra de Fabra, el completa abundantament amb materials provinents de les dues edicions del seu *Diccionari de la Rima*. L'esperit que guia el seu *Diccionari General* és pràcticament el mateix del *Diccionari de la Rima*: incorporació de totes les variants valencianes sempre que siguen genuïnes i avalades pel testimoni dels escriptors clàssics valencians. Com ha remarcat el professor Joaquim Martí (*Saó*, 214, 1998), Ferrer Pastor de vegades dóna preferència a la forma valenciana (com ara *algeps*, *espill* enfront de *guix*, *mirall*); d'altres voltes situa ambdues variants al mateix nivell (com ara *hui*, *huit* o *bellota*, al costat de *avui*, *vuit* o *gla*). Però quasi sempre —com va assenyalar el professor Antoni Ferrando en el seu *Pròleg al Diccionari General*— concedeix prioritat a les variants formals més acostades etimològicament a la forma originària. I així dóna preferència a mots com ara *arrancar*, *darrere*, *polp*, *colp* o *caragol* (enfront de les variants *arrencar*, *darrera*, *pop*, *cop* o *cargol*).

Em plau cloure aquesta necrologia del millor lexicògraf valencià del segle xx amb els mateixos mots que li dedicava el mestre Manuel Sanchis Guarner en el *Pròleg* a la segona edició (1980) del *Diccionari de la Rima*: “col·lega en l'estudi amorós de la llengua i vell i infatigable company en la tasca de lluitar pel redreçament comunitari del poble valencià, autodidacte però molt laboriós i ben orientat, home altruïsta i d'un patriotisme exemplar i generós”.